

^v SOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 2 fl. brez pošte.

Číslo 36. V torek 31. avgusta 1852. I. tečaj.

Ljudska šola.

IV. Slednič mora učitelj svoje učence k pobožnosti (Religiosität) napeljevati.

Ne učitelj ne odgojitelj ne more zmiram okolj svojih učencev biti, ne more jih vselej pri roci voditi in jih opominjati, to je prav in lepo, to storite, — to ni prav in gerdo, tega se varite. Ako hoče taj učitelj svoje učence tako odgojiti, da se bodo povsod in vselej prav obnašali, je treba, da jim pokaže Tistega, ki jih povsod in vselej obdaja, vse vidi in sliši, tudi to, kar v svojem srcu mislijo in poželijo, pred katerim taj ne morejo ničesar nič skriti alj zatajiti: treba je, da jim pokaže Boga u nebesih in njegovo sveto voljo.

Človek brez Boga je ladja brez kormila, je hiša na pesku, je zemlja brez sonca. Učitelj, kateri zanemara, svojim učencem preljubeznivega Očeta u nebesih pokazati, kateri zanemara jim živo in goreče pripovedovati, kaj nebeški Oče hoče, da bi storili in česar bi se varovali: tak učitelj, naj bi bil drugi Salomon, ni vreden piškovega oreha, se strašno pregreši zoper nebo in zemljo. Kar taj pravemu, keršanskemu učitelju nar bolj pri srcu leži, je to: svoje učence tako podučevati in odgojevati, da Boga in njegovo sv. voljo dobro poznajo in na vso moč spolnujejo. Človek pa, ki Boga in njegovo voljo pozna in spolnuje, se imenuje „pobožen“ za to, ker je po Bogu. Pravi učitelj svoje učence pobožno odgojiva, on jih k „pobožnosti“ napeljuje.

Kako zamore učitelj svoje učence k pobožnosti napeljevati?

To doseči, je treba, da učitelj tole stori:

1. Naj svojim učencem zgoda pove, da je vest, ki jo u srcu nosijo, božji glas, s katerim sam Bog, Oče nebeški, k njim govori.

2. Naj jih zgodaj uči in navadi verovati.

Nobeden človek — še manj pa mlad otrok — nemore vse sam viditi, slišati in poskusiti; clo žalostno bi bilo, če bi moral človek vse sam poskusiti, postavim strupene reči i. t. d. Učitelj taj koj od mladih nog učencem naj pokaže, da spoznajo in občutijo, kako potrebno je, da se na druge zanašamo, da drugim verujemo, — da brez vere vse propade in konec vzeme. Tako bode on navadil učence verovati učitelju, starišem in drugim poštenim ljudem, še več pa Bogu, ki je večna resnica.

3. Naj svoje učence pri vsakej priložnosti opomene, reči, ki jih na svetu obdajajo, pogostoma ogledovati in premišljevati; naj jim pa tudi pove, kako mogočen in moder, kako dober in lep mora Tisti biti, ki je vse to stvaril, vse to ohrani in vlada.

4. Naj jih večkrat opomene na vse te neštevilne dobrate, ki jih vsak dan in vsako uro od svojih ljubih starišev prejemajo; — naj tako spoznajo in občutijo, kako dobro je, da svoje skerbne stariše imajo. Zraven pa tudi vselej naj pristavi tudi to, da bi jim ljubi stariši ničesar ne mogli in ne imeli dati, ako bi ne blo dobrega in bogatega Očeta u nebesih.

5. Naj rad in pogostoma pripoveduje pripovednice. Otroci pripovednice neizrečeno radi poslušajo in resnice u pripovednico zamotane se mladih serc rade primejo. Zgodbe in prilike sv. pisma, po katerih Bog sam govori, so posebno za to pripravne. Naj se jih taj učitelj dobro nauči, zlasti tistih, ki mladino tičejo, naj jih pa tudi tako pripoveduje, da se na njem vidi, kako globoko tudi njemu samemu u serce segajo.

7. Naj uči in vadi svoje učence moliti. Že otrok je u stanu lepo moliti, kakor hitro svojega Očeta u nebesih pozna in ve, da vse dobro in lepo, kar ima, le pride od Očeta nebeškega. In molitva tacega otroka je velikokrat več vredna, kot roženkranci in litanije tacih odrasčenih, od katerih sv. pismo pravi: da Boga s jezikom častijo, — serca pa nimajo pri Bogu! —

Gorje taj učitelju, kateri se tako obnaša, da svoje učence pri molitvi moti alj od molitve odvrača. Ves njegov nauk in trud bode zastonj in njega zadene strašna beseda našega Zveličarja, ki pravi: „Bolje bi mu bilo, da bi se mu obesil mlinski kame

na vrat, in bi se potopil u globočino morja.“ Keršanski učitelj! ne začni taj s svojimi učenci ničesar, brez da bi jih opomnul, k Bogu zdihnuti, od kterega pride vsaka sreča, kateri jih obdaje povsod in vselej in kateri jih bode tudi oestro sodil; — pa tudi ne končaj nobenega dela in opravila, brez da bi se s svojimi učenci pri Bogu ne zahvalil za pomoč in srečo in za vse prejete dobröte. To se pa samo od sebe zastopi, da morajo molitve za otroke kratke, serčne in jaderne biti.

7. Naj uči in vadi svoje učence lepe pesmi peti.

Petje ima strašno moč na človeško serce: petje vnema, tolaži, razveseljuje in povišuje človeka. Zato mora vsakdo serčno želeiti, da bi učitelji svoje učence tudi u petji podučevali in vadili. Pa ni še zadosti, učencem samo napeve alj viže v glavo zabiti, temuč treba je, pesmi tudi razložiti, da učenci tudi zastopijo, kaj pojo. — Kaj bi pa rekli od nemškega petja po slovenskih šolah in cerkvah!

8. Naj svoje učence rad u cerkev vodi, naj jim razloži, kaj se tam pri sv. meši godi, in kako se naj obnašajo.

Tako, pa tudi le tako, bodo učenci velik dušni dobiček imeli, ako pridno u cerkev hodijo.

9. Naj se tudi vsih drugih pripomočkov zvesto poslužii, ki jih naša sv. katoliška cerkva ima in podaja, post: sv. zakramente, praznike, procesije, i. t. d.

10. Naj slednič ucitelju verozakona alj katehefu s tim rad in ljubezuivo pod ramo sega, da pri vsih naučnih predmetih Boga in sv. katoliško cerkev zmirom pred očmi ima, da keršanske resnice na svojem mestu rad in hvalno u misel jemlje in tako svoje učence uči in vadi, Boga in njegove svete volje nikolj ne pozabiti. —

Odkod pa červ ali molj v gruškah in jabelkih?

Marsikdo si misli, da se červ (molj) v sadju zaredi; ali vse drugače se pokaže unemu, koji se po naravi pazljivejše ozira in nekaj več misli. — Če mi červivo sadje pregledamo, najdemo skori vselej černe pike s prejedeno luknjico, iz koje večkrat červivnjak gleda.

Is tega se lahko spozna, da se ta žival ne zaređi v sadju, kakor nevedneži navadno trobijo, temoč da le majhen metulj (*tinea pomonella*, *Obtschabe*, gruškov molj) s svojim sisalom sadno kožo prebode in svoje jajca noter znese; kakor se mladje (gosenčice) iz jaje zvali, začne v zadju proti srědi riti, da do zernja pride, in tako ne le seme, temoč tudi sad za vžitek pokaži in spridi.

Kakor hitro pa te gosencičice sadje, od kojega so se do zdaj živile, zapustě (septembra in oktobra) se zapredejo za skorjov v svilasto pavučino, ktero si s oglodanimi lesenimi oskalki zadelajo, notre prezimijo, in se še le v pozdnej vigredi v mešiče zatkajo, iz katerih v začetku poletja metulji izletijo, in samice sopet svoje jajčica po sadju raznesivajo. — Te sadni molj ali metulj (*tinea pomonella*, *Obtschabe*) je pa tak le:

S habami razpet 9''' (čertic) velik, telo in prednje habice so sive z mnogo rujavimi lisami prerisane, ki pod sredo j širok trak kažejo, na kraju hab ste na vsakej po dve rudeči planjici; spodnje habice so rudeče-rujave, robci sivkasti in na zadnjih habicah širje. Mešiček je svetlo rujav s šetinami na zadnici. Gosenca je blede-rudečkasto-rumena, s sivimi bradevičicami, repnoj zahlopnicoj in zativničnim skitom; glava je rujava, zativnični skit črnkasto pisan.

Pri ovih živalih je čvetero prerodjenje:

1. jajce, 2. iz jajca gosenca, 3. gosenca v mešič, 4. iz mešiča metulj.

Gosenično življenje opomene nas na naše življenje na tem svetu, po kojem za kruhom hodimo, dokler smert ne pokliče nas v černo zemljico počivat; mešiček gosenični je nam v primeri grob, v kojem bodemo počivali, in telo se premenilo za drugo, veliko krasnejše življenje; pride čas, mešiček se razpoka, vun zleti druga, veliko lepša žival od poprejšnje, vesela po višavah in nižavah od rožice do rožice ferfra in tako slajšo hrano od poprejšnje vživlja; k novemu življenju obudjeni metulj nas živo opominja na naše prihodno vstajanje od mertvih, v lepšem, krasnejšem obrazu za vživljanje v večnosti nebeškega medú!

Somer.

Cesar in ribičev sin.

Slišali smo, kako ljubeznivo in milo so se naš svitli cesar na svojem potovanju po Ogerskem obnašali. Vsih serca za Nje bijejo.

Med drugimi rečmi so novine tudi tole pripovedale. Nek dan je sonce strašno peklo. Naš presvitli cesar so se ravno po Dunavi peljali. Se kopati in ohladiti, ukažejo obstati in ladjo h kraju potisnute. Blizo kopališča je bil prijazen zelen log, u katerem so ptičice sladko prepevljale.

Cesar se okopajo in se podajo v neko revno bajtico, ki je blizo tam v zelenem logu stala. U bajtici ni žive duše; le mladi deček — ribičev sin — u kotu stoji in se joka. Cesar se fantiču bližajo in ga prijazno prašajo, kaj da mu je? „Oh! gospod! odgovori deček, moj oče so šli dva dni hodá cesarju naproti in so me samega doma zapustili; — jaz taj ne bom cesarja vidil.“ Tako reče in solze ga še bolj polijejo.

Sedaj presv. cesar ednemu svojih gospodov zaukažejo, šest novih tolarjev iz ladje prinesiti. Te tolarje cesar dečku podajo ter mu rečejo: „Tu vidiš pred sebo svojega cesarja, kterega bojo tvoj oče javelne vidili.“ Deček se od veselja na kolena zgrudi in cesarju nogo poljubi. Viditi, da je deček tako vesel in se tako lepo obnaša, je cesarju serčno dopadlo. —

M l a d i m.

Cvetke mile in prekrasne

Zdaj po polju rasejo,

Barve lepe, barve vsake

Se po njih spreminjajo.

Dečki mladi in deklice!

Cvetke si nabirajte! —

Naredite in pletite

Zale zdaj si venčike.

Bo minulo kmalo leto

Bodo redke cvetke že,

Cvetje kmalo bo zvenelo,

Težko bodo rastle kje.

Ravno tako vam cvetijo

Dušne zdaj cvetličice; —

Ako zdaj se zamudijo,

Drugič več ne pridejo.

Oj zatoraj dragi mladi!

Nabirajte čednosti! —

Le učite zdaj se radi,

Zdaj učiti se mudi.

Čednost' cvetke pojišite

In spletite venčike,

Terdno terdno jih povite

Si na svoje serčice. A. Pr.

Listonoša.

* *Iz Krajske gore.* Ker je po neprevidnosti iz „Védeža“ nedavno tudi v „Šolskiga prijatla“ ena velika pomota zalezla, Vam jo na znanje dam, ako jo popraviti hočete, kar bi prav bilo. V sestavku „Gospod Knobleher in afrikanski divjaki“ se precej v začetku bere, da je gospod tudi 10. šolo v Ljubljani doveršil, in po spolnjenih Ljubljanskih šolah v Rim se odpravil. Tode 10. šole gospod ni v Ljubljani doveršil, ker se je že po spolnjenim 2. letu 10. šole v Rim podal; kar dobro vém, ker sva z gospodam še skupej v semenišu bila, in smo se k njemu poslovit hodili. Druga veči pomota pa je, kar se h koncu prve polovice tega sestavka bere: „Gospod Knobleher je pri černih Barcih pol leta ostal, jih v verskih in drugih potrebnih rečeh podučeval in jih veliko kerstil.“ To ni res. Gospod Knobleher se je prav malo časa pri Barcih mudil, ker so čudne okoljšine in zvijačine njegovih mohametanskih tovaršev tako nanesle, da ni ne sam ostati, pa tudi svojih duhovnih tovaršev nobeniga ondi pustiti mogel. On je Barce v nekterih koristnih rečeh scer podučeval, v verskih rečeh pa jih takrat še ni podučeval, toliko manj koga kerstil. To se sprevidi lahko iz bukvic: „Popotovanje po beli reki,“ ki so v pomoč afrikanskiga misiona lansko leto v Ljubljani natisnjene bile. To vem tudi iz ust prečastitiga gospoda samiga, ker sim pri njem bil, ko je uno leto tudi na Gorensko v Gorje prišel, in ko sim mu iz „Vedeža“ to povedal, se je zavzel, kako da se kaj taciga tiskati da, kar on ni ne pisal ne pravil, ker res ni. Še zdaj, ko je eden njegov misionarjev gosp. Angelo Vinko, že eno leto pri Barcih, se je iz posledniga pisma gosp. Knobleherja iz Afrike le toliko zvedilo, da si prizadeva, se s ljudmi spoprijazniti, si njih serca pridobiti, njih hudobne navade zatirati, in jih z spoznanjem praviga Boga in poglobitnimi resnicami naše sv. vere soznaniti; pa še zdaj se nikjer ne bere, da bi bil ondi že kdo keršen. Zatorej bo, ako Bog pomoč in srečo da, gosp. Knobleher iz Hartuma ajdovske zamurce še le spreobračat hodil, zdaj jih pa še ne hodi, kakor se v drugi polovici omenjeniga sestavka bere. S Bogom!

* *Iz Šoštanja.* Ni dolgo, ko mi neki oče to le piše:

Geehrter Herr Lehrer.

Wenn Sie eine aufgabe geben werden so geben Sie was heiliges nicht wagen beschreiben was a Madel nicht braucht lesen rechnen schreiben und reglion das brauchen wir alle

Meine Empfehlung

N. m. p.

Res, mala reč, vunder me je merzelo, da človek, na taki plitvi stopni šolskih vučenost, se prederzne v učivne zadeve štuliti se. Toraj sim uja listek c. kr. okrajnemu glavarstvu s prošnjo izročil, naj bi se ti vsevedečen mož podučil, česar se u šolskih rečeh vdeležiti sme.

Rezno se je možu toraj našugalo, da se mu ne gre u reči mešati, kojih ne zastopi. Kaj in kako je učiti, mora učitelj sam vedeti. On, oče učenke, ima poskerbeti, da svojo deklico marljivo u šolo pošilja, ji potrebno šolsko orodje pripravi, in učbino plača; sicer pa naj pri svojem kopitu ostane. In mož sadaj to lepo nasleduje.

Pet. Musi.

Drobtinčice.

* *Dva vesela dneva za Šoštajnsko šolo.* 9. Augusta so prečastljivi Lavantinski korar in vikši ogleda ljudskih šol, gospod Rozman na svojem potovanju tudi našo šolo osobno počastili. Pregledali so rokodelske izdelke naših učencov in učenk; tudi njih lepopisne knjižice, po tem so dali spraševati keršanski nauk in čez rajtbe u pameti.

Okoljšine jim niso dovoljile, dalej pri nas postati, vunder je tudi njih kratka pomuda nas serčno razveselila in podučila. Rekli so: „Lepo in koristno je, da se tak dobro slovenšine kakor tudi nemšine učite; zakaj, kolikor jezikov človek zna, toliko mož velja. Pa edno, edno je naj bolj potrebno: pobožnost in lepa navena sponaša. Tega se marljivo poprimite, in ljubi Jezus, ki sosebnopobožne otročiče rad ima, vam bo tudi k drugim rečem pomagljiv.“

Po tak serčnem nagovoru so se prečastljivi gospod korar poslovili in čes Mozirje proti Zolpohu odrinili.

Tudi 11. Avgusta nas je častljivi objisk doletel. Prišle ste u šolo blagorodne gospi (Stiftdamen) grofinji Julie in Leonie Rothkirch-Panthen, koje ste male dni tu na gradu pri svojem visokospoštvanem gospodu bratu se vstavile. Pregledale ste od klopi do klopi vsih šolarjev lepopisne knjižice in njih druge rokodelske izdelke, in po tem dobro uro spraševanje poslušale.

Po odhodu iz grada daste po gospodu grofu sporočiti, da je ura u šoli Njima kratka bila. Ker ste pa med šolci več revno oblečenih učencov in učenk zapazile, pošljete za ednajster oblek nove robe u šolo, in verh tega učitelju 10 gl. sr. u dar.

Ker so prečastljive grofinji se tiho naši hvali vmaknule, jo javno po šolskem prijatelju za Njima pošlemo: Naj Vama, prečastljive grofinji in gospi, bo naša ponižna zahvala prejetna za blage darove! Pa tudi pravični Bog Vaji bode spomnil, kedaj ste jih njegovim revnim podelile.

Peter Musi, nadučitelj u svojem
in u imenu obdarovanih šolcov.

Donesemo veselico, da prečastljivi Lavantinski knezo-škof za slovensko-nemške šole slovensko-nemško berilo pišejo. Tudi, da bi se kje u veliko berilo za ponavljavce, ki se ravno u Beču natiskuje, toliko pomot ne urinilo, kakor u „malo berilo,“ so sami knez popravilo prevzeli. Poslana jim je že sedma pola.

* Te dni je bil u Doberlej vesi (Eberndorf) učiteljski shod. Zapisnik bodemo o svojem času ponatisnuli. Za dones le samo to oznanimo, da se je govorilo in tudi dokazalo, da bi dobro ja clo potrebno bilo, nedelske šole na delavnike ali vsednje dni preložiti. Prevdarite, gospodi! in svoje misli na znanje dajte. —

* Visokovredno svetovavstvo Kerške škofije je s ukazom od 7. avgusta t. l. št. 577 slovenski časopis: „Šolski prijatelj“ uradno priporočilo in vse šolske oglednije povabilo, naročnike nabirati! Le na tako vižo se upamo, „šols. prijatelja“ pri življenji obderžati. — Še enkrat prosimo.